

Uplatňovanie zásad pri realizácii služobných zákrokov v policajnej praxi¹

Úvod

Policajti vo výkone svojej činnosti, sú dennodenne v sociálnom styku s ľuďmi resp. občanmi, pri ktorom sa vytvárajú riziká a rizikové situácie, ktoré vyplývajú z medziľudských vzťahov. Práve tieto vzťahy môžu prispieť k potenciálnemu ohrozeniu na zdraví a živote policajta v čase jeho výkonu služby. Náročnosť služby policajtov podmieňuje požiadavky na ich duševné a telesné zdravie. Výkon služby pod takmer nepretržitým tlakom občanov, inštitúcií a nadriadených na strane jednej a primerané zvládanie služobných povinností vrátane život ohrozujúcich situácií v súlade so zákonom na strane druhej, jednoznačne vyžaduje fyzicky zdatnú, psychicky vyrovnanú a silnú, duševne a fyzicky zdravú osobu. Policajti pri plnení úloh sú vybavení oprávneniami, ktoré sú vlastne ich právomocami a nedisponujú nimi akékoľvek iné fyzické osoby.

Jednou z najdôležitejších činností policajta, ktorej potreba výrazne stúpa, sú pri zabezpečovaní demokratických práv jednotlivcov a skupín občanov služobné zákroky. Služobné zákroky vykonáva policajt pri služobnej činnosti v záujme zabezpečenia verejného poriadku, bezpečnosti, pokoja a pri potláčaní negatívnych spoločenských javov. Služobné zákroky predstavujú situácie, ktoré môžeme označiť ako náročné a zložité, vyvolávajúce značnú telesnú, fyziologickú a psychickú záťaž. Jednou z kľúčových oblastí profilu policajného profesionála je aj požiadavka na vysokú úroveň pohybovej pripravenosti a odolnosti, ktorá je v oblasti telesnej výchovy a športu prezentovaná dosiahnutím optimálnej telesnej zdatnosti a pohybovej výkonnosti, spojennej s potrebou pevného zdravia a vysokej prítomnosti na hranici

¹ Predmetná publikácia vznikla s podporou Agentúry na podpory vedy a výskumu a je výstupom z projektu č. APVV-17-0217 s názvom „Služobné zákroky príslušníkov Policajného zboru a aplikácia zásady primeranosti z trestnoprávneho a administratívneho hľadiska“

limitnej výkonnosti. Tieto požiadavky sú determinované už samotným charakterom služobného zákroku, kedy hlavne pri použití donucovacích prostriedkov dochádza k maximálnemu fyzickému zaťaženiu organizmu a naviac sa pri jeho realizácii kumulujú aj faktory vyvolávajúce únavu a psychický stres.

Služobný zákrok je v mnohých prípadoch hodnotený ako kvalifikovaná, žiadúca športovo profesionálna zručnosť policajta, vykonávaná bez výrazných prejavov agresivity. So služobnými zákrokmi príslušníkov Policajného zboru sa častokrát spájajú konfliktné, vyhrotené a kritické situácie, ktoré si nepochybne vyžadujú osobitné postupy a zároveň prístupy policajta. Pri každom služobnom zákroku sa musí dbať na zachovanie podstaty a zmyslu konkrétneho základného práva alebo slobody osoby. Intenzita zásahu nesmie prekročiť mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu sledovaného zákroku. Policajt si zároveň musí plniť povinnosti podľa zákona, dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú, nepripustiť, aby vznikla bezdôvodná ujma, dodržiavať etický kódex policajta. Kumulácia všetkých načrtnutých podmienok sa nám premieta v jednom služobnom zákroku, ktorý je vždy sám o sebe jedinečný a osobitný. Čiže je ho potrebné posudzovať individuálne. Zároveň si musíme uvedomiť, že podľa § 64 zákona č. 187/2022 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o Policajnom zbore), policajt je povinný bezodkladne ohlásiť svojmu nadriadenému, ak boli počas služobného zákroku použité donucovacie prostriedky. V prípadoch vzniku pochybností o primeranosti a oprávnenosti ich použitia alebo ak pri ich použití došlo k smrti, ujme na zdraví alebo škode na majetku, nadriadený je ho povinný vyhodnotiť, resp. zistiť jeho zákonnosť.

Služobný zákrok

Vykonanie služobného zákroku je špecifikované v zákone o Policajnom zbore pozitívne a negatívne. **Služobným zákrokom** rozumieme zákonom ustanovenú a v jeho medziach vykonávanú činnosť policajta, pri ktorej sa bezprostredne zasahuje do základných práv a slobôd osoby. Služobné zákroky realizuje policajt pri služobnej činnosti s cieľom zabezpečenia plnenia úloh PZ vymedzených v § 2 zákona

o Policajnom zbore, ako aj zabezpečenia verejného poriadku, bezpečnosti a odvrátenia potencionálne hroziaceho nebezpečenstva na živote, zdraví či majetku, resp. iného negatívneho stavu. Pričom vykonanie služobného zákroku sa vždy viaže na páchanie trestného činu, priestupku alebo aspoň nadobudnutia reálneho dôvodného podozrenia z ich páchania.

Pozitívne legislatívne vymedzenie povinnosti policajta vykonať služobný zákrok delíme z časového hľadiska do dvoch skupín, a to povinnosť vykonania služobného zákroku počas služby² a povinnosť súvisiaca s vykonaním služobného zákroku mimo služby³. Na druhej strane negatívne vymedzenie povinnosti vykonať služobný zákrok subsumuje prípady, v ktorých policajt nie je povinný ho zo zákonných dôvodov vykonať, a to ak jeho zdravotný stav a vplyv liekov alebo iných látok podstatne znižuje jeho schopnosť konať, ak na jeho vykonanie nebol odborne vyškolený alebo vycvičený a ak povaha služobného zákroku si takéto odborné vyškolenie, resp. vycvičenie vyžaduje, alebo ak tomu dôležitý záujem služby⁴ (nevykonaniu služobného zákroku v danom prípade je možné len v čase služby). V každom z prípadov dôležitého záujmu musí policajt hodnotiť konkrétnu situáciu a je povinný vykonať služobný zákrok ak je ohrozený život alebo hrozí závažná škoda na majetku, alebo ak je ohrozený vyšší záujem, ako je ten, ktorý práve plní. To sa však nevzťahuje na policajta-legalizanta, ktorý koná pod trvalou alebo dočasnou legendou a vykonanie služobného zákroku by nielenže mohlo spôsobiť jeho prezradenie, ale zároveň spôsobiť aj iné nepriaznivé následky. Policajt služobný zákrok môže vykonať, ale v prípade, ak ho nevykoná, nemôžu byť voči nemu vyvedené dôsledky plynúce z nesplnenia si služobnej povinnosti. Je potrebné však zdôrazniť, že bez ohľadu či bol povinný služobný zákrok vykonať alebo nie, v každom prípade je povinný

² Policajt je povinný vykonať služobný zákrok, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok alebo je dôvodné podozrenie z ich páchania.

³ Ak je policajt mimo služby, povinnosť vykonať služobný zákrok je limitovaná na prípady, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok, ktorým je bezprostredne ohrozený život, zdravie alebo majetok.

⁴ Pod dôležitým záujmom rozumieme, ak policajt vykonáva, resp. zabezpečuje bezprostredné sledovanie páchatel'a trestnej činnosti, operatívno-pátraciu činnosť alebo používa informačno-technické prostriedky, služobný zákrok pod jednotným velením, bezpečnosť určených osôb, ochranu určených objektov alebo ochranu a pomoc ohrozenému svedkovi alebo chránenému svedkovi, šifrovú alebo kuriérnu službu, pri ktorej by mohlo dôjsť k ohrozeniu včasného odovzdania šifrovaných správ alebo k ohrozeniu prepravovaných vecí, leteckú činnosť, pyrotechnickú činnosť, alebo služobný zákrok, ktorého nedokončenie by malo vážnejšie dôsledky než nevykonanie nového služobného zákroku alebo opatrenia nevyhnutného na odstránenie bezprostredného ohrozenia.

vyrozumieť o potrebe vykonania služobného zákroku najbližší útvar Policajného zboru.

Pred vykonaním služobného zákroku je policajt povinný použiť výzvu zodpovedajúcu zákroku, ak to povaha a okolnosti konkrétnej situácie dovoľujú. Súčasťou výzvy by malo byť upozornenie, čo bude nasledovať ak výzva nebude uposlúchnutá. Výzva má byť jasná, zrozumiteľná, stručná, dôrazná, pričom pred výzvou policajt spravidla použije slová „V mene zákona“. Ak to okolnosti situácie umožňujú, vo výzve je uvedené aj oslovenie osoby, voči ktorej smeruje služobný zákrok. Prísnejšie podmienky sú tiež ustanovené prostredníctvom dôvodu, kedy je možné služobný zákrok vykonať. Podmienky prípustného zásahu určujú tiež aj hodnoty, teda konkrétne právo a slobodu, do ktorých sa zasahuje (napr. osobitne chránené právo na súkromie, do ktorého je možné zasiahnuť použitím informačno-technických prostriedkov).

Dôvodom na vykonanie služobného zákroku je najmä porušenie zákonom chráneného záujmu, alebo jeho ohrozenie, respektíve narušenie verejného poriadku. Medzi vykonaním služobného zákroku a protiprávnym konaním osoby musí existovať časová súvislosť. Ak by takáto súvislosť neexistovala, pominuli by dôvody na vykonanie služobného zákroku, nepominie však dôvod k postihu osoby za jej predchádzajúce protiprávne konanie, či už pôjde o trestný čin alebo priestupok. Cieľom služobných zákrokov je najmä zabrániť, respektíve prekaziť páchanie trestného činu, priestupku, zamedziť narušovaniu verejného poriadku, zmierniť následky trestného činu, zadržať páchateľa a podobne.

V súvislosti s uvedeným je potrebné si na tomto mieste pripomenúť pojem služobná činnosť, ktorou je nutné rozumieť činnosť policajta spojenú s plnením úloh podľa zákona č. 187/2022 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov alebo iných všeobecne záväzných právnych predpisov.⁵ Od uvedeného pojmu je jednoznačne iný pojem služobný zákrok, i keď pri jeho vymedzení a analýze vychádzame prioritne z definície služobnej činnosti a obsahu, ktorý v sebe zahŕňa. Služobná činnosť je sekundárne obsahovo odvodeným pojmom od policajno-bezpečnostnej činnosti. Služobný zákrok vo svojej podstate v plnom rozsahu spĺňa

⁵ § 8 zákona č. 187/2022 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

podmienky konfliktnej situácie, nakoľko sa tu stretávajú dve antagonistické tendencie medzi policajtom na jednej strane a občanom na strane druhej. Špecifickosť, prekvapivosť a nebezpečnosť možnej situácie pri plnení úloh v rámci výkonu služobnej činnosti radí vykonanie služobného zákroku medzi situácie stresové, vysoko záťažové, ktoré nepriaznivo vplyvajú na psychiku zúčastnených aktérov a môže viesť k nepredvídateľným, negatívnym reakciám s možnosťou až fatálneho (tragického) zakončenia. V tejto súvislosti tu vzniká nutnosť naučiť sa – konfliktné situácie rozpoznávať, analyzovať a pozitívne riešiť. Otvorenou zostáva otázka: „Ako je možné vyriešiť konflikt a či na odpoveď postačuje ľudský rozum?“. Konečným cieľom pri riešení konfliktnej situácie služobnou činnosťou je minimalizácia násilia a deštrukcie ako nerozumných prostriedkov, ktorý v konkrétnej podobe korešponduje s tak preferovanou zásadou, akou je zásada minimálneho použitia legálnej policajnej sily a vedie k bezpečnému nemilitantnému vyriešeniu konfliktu. Z hľadiska metodiky postupu riešenia konfliktnej situácie všetku činnosť príslušníkov policajno-bezpečnostných orgánov pri výkone služobnej činnosti možno považovať za komplexný súbor na seba nadväzujúcich zákrokov, úkonov a ďalších činností (opatrení).

Dôvodom na služobnú činnosť (služobný zákrok) je narušenie právneho stavu alebo pravidiel občianskeho spolunažívania. Medzi vykonaním zákroku a porušením právneho stavu musí existovať časová postupnosť. V prípade jej absencie, by v podstate pominuli dôvody na služobný zákrok, v extrémne krajnom prípade by tieto dôvody ani nevznikli.

Cieľom služobnej činnosti (služobného zákroku) je zabrániť, prekaziť narušenie právneho stavu, obnoviť pôvodný právny stav, zmierňovať následky, zadržať páchateľa, zabezpečiť poskytnutie zdravotnej a inej pomoci a pod.

Taktikou služobnej činnosti sa rozumie cieľavedomá činnosť, spôsob vedenia a postupu príslušníkov polície pri zákroku proti objektu narušujúcim spoločenské vzťahy chránené platnou legislatívou s cieľom zamedzenia, obnovenia a zabránenie dokonania protiprávnej činnosti. Obsahom taktiky služobnej činnosti je stanovenie správneho postupu alebo opatrení v intenciách zákona pri riešení konkrétnych prípadov alebo situácií, určenie prostriedkov a síl, ktoré budú použité – ide o určenie

optimálneho postupu, ktorý vedie k úspešnému ukončeniu služobnej činnosti. Taktika služobnej činnosti je variabilná a závislá od druhu protiprávnej činnosti, jej intenzity, hrozby následkov a pod., preto sa môže meniť operatívne podľa situácie. Môže mať niekoľko variant už v počiatku a tieto sa v jej priebehu menia. Voľbu taktiky policajnej činnosti ovplyvňuje najmä spoločenská nebezpečnosť konania objektu, voči ktorému je činnosť polície nasmerovaná, charakteristika prostredia, miesto a čas policajnej činnosti. Pomerne často sa môže stať, že policajná činnosť je završená použitím donucovacích prostriedkov. Taktiež býva častým javom, že v priebehu trvania intervencie polície v jednotlivých jeho časových úsekoch intenzita (agresivita) chovania objektu záujmu kolíše, v určitom časovom úseku kladie pasívny odpor, ktorý neskôr v inom časovom úseku môže prerásť až v priamy aktívny odpor, ktorý prerastá až do priameho fyzického útoku nasmerovaného proti zakročujúcemu policajtovi ako subjektu policajnej činnosti.

Možné projekcie konfliktných situácií, ktoré sa v rámci intervencii polície pri aplikácii policajnej činnosti vyskytujú a na základe, ktorých možno pripravovať metodiky parametrickej racionality v rámci Teórie racionálnej voľby.⁶

Fundamentálne zásady služobného zákroku

„Štátna moc slúži všetkým občanom a je možné ju uplatňovať len v prípadoch, v medziach a spôsobom, ktoré stanoví zákon.“ *Donucovanie prostriedky* sú vecné prostriedky (väčšinou technické), alebo fyzické úkony, ktorých cieľom je priamo pôsobiť na telesnú integritu fyzických osôb, alebo pôsobiť na psychiku hrozbou ich použitia za podmienok ustanovených zákonom s cieľom donútiť osobu k splneniu jej právnej povinnosti. Ide o priame donútenie, ktorého znakom je použitie fyzickej sily (popríklad hrozba jej použitia).

Z hľadiska právnej povahy úkonov v rámci služobných zákrokov môžeme tieto identifikovať ako tzv. *bezprostredné zákroky*. Bezprostrednými krokmi rozumieme tie donucovacie úkony, ktoré smerujú k odvráteniu nebezpečenstva, ktoré

⁶ Pozri BERŽI, L. Teória policajno-bezpečnostných služieb (osobitná časť), A PZ v Bratislave, 1996, s. 33, ISBN 80-8054-006-3

bezprostredne ohrozuje právom chránené záujmy. Bezprostredné zákroky sa teda v zásade vyznačujú neformálnosťou tým, že spočívajú vo faktickej činnosti a slúžia hlavne k odvráteniu nebezpečenstva a sú typicky používané v prípadoch, kedy naliehavosť situácie nedovoľuje použitie konkrétneho správneho aktu.

Zákon výslovne všeobecne nestanovuje, či môže byť použitý donucovací prostriedok proti osobe, alebo i proti veci. Stanovuje iba podmienky jeho použitia. Z povahy donucovacích prostriedkov však vyplýva, že použitím donucovacích prostriedkov zákon ustanovuje použitie donucovacieho prostriedku proti osobe, poprípadne proti veci, ktorú osoba použije ako nástroj svojho konania (alebo ktorú má osoba pri sebe, na sebe, alebo ktorá jej patrí). Ide napríklad o prípady, kedy určitý hmotný predmet osoba používa ako zbraň, ako kryt, ako úkryt, ako prekážku, ako prostriedok úniku z dosahu policajta a pod. Teda o situácie, kedy je poškodenie veci nutným predpokladom, alebo naopak nezamýšľaným dôsledkom zákroku za použitia donucovacích prostriedkov.

Pri vykonávaní služobného zákroku, policajt je v prvom rade povinný dbať na česť, vážnosť, dôstojnosť osoby i svoju vlastnú. Tzn. policajt by sa mal správať v kontexte zásady primeranosti a konať tak, aby rešpektoval ustanovenia čl. 19 ods. 1 Ústavy SR a čl. 10 Listiny základných práv a slobôd.⁷ Zároveň by nemal pripustiť, aby v súvislosti s jeho činnosťou vznikla osobe bezdôvodná ujma a aby prípadný zásah do jej práv a slobôd prekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu. Pri zásahu do práv a slobôd osoby je ju povinný bezodkladne, ako je to možné, poučiť o jej právach, ktoré sú ustanovené v zákone o Policajnom zbore alebo v inom všeobecne záväznom právnom predpise. Aj krajský súd jednoznačne zastáva stanovisko, že napr. dôkaz získaný bez náležitého poučenie podľa § 8 ods. 2 zákona o Policajnom zbore nemožno považovať za dôkaz získaný zákonným spôsobom.⁸

Policajt sa pri vykonávaní služobných zákrokov riadi zásadami, ktoré majú oporu, resp. vychádzajú z právnych predpisov. Ak by sme chceli kvalifikovať, ktoré zásady možno označiť ako základné, určujúcim hľadiskom nám bude výlučne ich špecifikovanie v zákone o Policajnom zbore a frekvenciu ich použitia.

⁷Pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu SR č. 2 Sžo 20/2008, rozsudok NS SR č. 2 Sžo 5/2009 a pod.

⁸Rozsudok KS Trenčín sp.zn. 23To/186/2014 zo dňa 24.2.2015

Zásada zákonnosti znamená, že každý služobný zákrok musí byť vykonaný v medziach a spôsobom uvedeným v zákone. Policajt nemôže spôsobiť ujmu, na ktorej vykonanie nebol zákonný alebo iný relevantný dôvod. Osoba si však musí uvedomovať, že Ústava SR, ako základný zákon, ktorá dáva občanom Slovenskej republiky práva, je oprávnená občanov na týchto právach aj obmedziť zákonom, alebo na základe zákona, v jeho medziach a pri zachovaní základných práv a slobôd (Ústava SR, čl. 13). Jednotlivec môže byť zaťažovaný aj povinnosťami, a to pri zachovaní pravidiel určených pre ukladanie povinnosti za predpokladu, že povinnosť je uložená zákonom. Z toho vyplýva, že napríklad uplatnenie práva na odpor podľa čl. 32 Ústavy SR, nie je absolútne, bez rešpektovania ďalších právnych noriem a z nich vyplývajúcich práv a povinností.⁹ Osoba je povinná rešpektovať aj zákon a neohrozovať ostatných, napr. na úseku bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky (čl. 13 Ústava SR a § 3 ods. 2 zákona č. 8/2009 Z. z.). Čiže ak policajt vykoná služobný zákrok v súlade so zákonom, je logicky oprávnený zasiahnuť do základných práv a slobôd.¹⁰

V kontexte ostatných ustanovení zákona o Policajnom zbore si musí byť policajt vedomý, ako zákonne môže aplikovať konkrétne oprávnenie, prípadne použitie donucovacieho prostriedku, v ktorých prípadoch ex lege je povinný zvoliť tzv. šetrnejší postup, prípadne ktoré práva v konkrétnej situácii nemôže vôbec obmedziť. V súvislosti s uvedenou zásadou musí dbať aj na tzv. princíp zákazu zneužitia práva.

Ak by sme chceli poukázať na porušenie zásady zákonnosti, použijeme príklad s § 22 zákona o Policajnom zbore, konkrétne policajt je oprávnený presvedčiť sa, či osoba, proti ktorej vykonáva služobný zákrok, nemá pri sebe zbraň a ak ju má, odňať ju.¹¹ Z hľadiska zákonnosti nesmie teda využitie oprávnenia vykonať bezpečnostnú prehliadku sledovať iný záujem než zistenie a prípadné zaistenie zbrane, ktorá by mohla ohroziť život alebo zdravie policajta, (napr. v prípadoch prechovávanía omamných látok).¹²

⁹ Rozsudok NS SR sp. zn. 4 Sžo 207/2015 zo dňa 8.11.2016

¹⁰ Rozsudok NS SR sp. zn. 8Sžf 46/2012

¹¹ § 22 zákona č. 187/2022 Z. z. o Policajnom zbore

¹² Rozsudok KS Trenčín sp.zn. 23To/186/2014 zo dňa 24.2.2015

Ďalšou relevantnou základnou zásadou je **zásada primeranosti**. V kontexte uvedenej zásady musí byť služobný zákrok primeraný povahe a rozsahu narušenia verejného poriadku, aby osobám nevznikla bezdôvodná ujma.¹³ Policajt môže zasahovať do práv a slobôd osoby len do miery nevyhnutnej na dosiahnutie sledovaného cieľu. Ako vyššie uvádzame, zákonné vymedzenie nutnosti prihliadať a dbať na dodržiavanie zásady primeranosti je zdôraznené pri plnení povinností policajta, použití donucovacích prostriedkov a použití zbrane. Podľa § 8 ods. 1 zákona o Policajnom zbore policajt je povinný primerane zvoliť postup služobného zákroku tak, aby neprekročil mieru nevyhnutnú na dosiahnutie účelu a zároveň nespôsobil bezdôvodnú ujmu. Pri použití donucovacích prostriedkov podľa § 50 ods. 4 zákona o Policajnom zbore je zdôraznené dodržanie zásady primeranosti, konkrétne intenzita jeho použitia nemôže byť zjavne neprimeraná nebezpečnosti útoku. Keďže použitie zbrane predstavuje závažný zásah do telesnej integrity, podľa § 61 ods. 4 zákona o Policajnom zbore je zdôraznené akceptovanie zásady primeranosti a opatrnosti, konkrétne aby použitím nebol ohrozený život iných osôb a šetril sa v maximálnej možnej miere život osoby, proti ktorej služobný zákrok smeruje.

Služobné zákroky majú byť teda realizované primerane vo vzťahu ku konkrétnej situácii, k hroziacemu alebo už existujúcemu nebezpečenstvu alebo protiprávnemu stavu, proti ktorému sa zakročuje. Zmyslom predmetnej zásady je hľadať rovnováhu medzi cieľom a použitými prostriedkami.

Zásada primeranosti sa prejavuje v troch základných rovinách:

- v primeranosti pri výbere (voľbe) prostriedkov – ide o to, aby boli použité len prostriedky uvedené v zákone, ktoré osobu poškodzujú čo najmenej a vedú k dosiahnutiu účelu (cieľa) služobného zákroku,
- v primeranom spôsobe použitia týchto (zvolených) prostriedkov – bolo by porušením zásady primeranosti, ak by bol použitý síce zákonný prostriedok, ale jeho použitie by bolo neprimeraným spôsobom (napr. použitie obušku pri verbálnom útoku takým spôsobom, že došlo k ťažkej ujme na zdraví),
- v časovej primeranosti vykonania zákroku a použitia prostriedkov – policajt môže zakročiť alebo použiť donucovacie prostriedky len v čase, keď určité

¹³Pozri napr. § 8, § 50 ods. 4, § 61 ods. 4 zákona o Policajnom zbore

nebezpečenstvo existuje alebo hrozí. Okrem týchto prípadov, napr. z dôvodu prevencie alebo pomsty, nemôže zákrok vykonať, ani nesmie použiť donucovacie prostriedky.¹⁴

Pri pátraní po hľadanej osobe je policajt v zmysle § 23 ods. 1, ods. 2 písm. b) zákona o Policajnom zbore oprávnený nielen dať pokyn na zastavenie dopravného prostriedku, ale aj vykonať jeho prehliadku. Z pohľadu zásady primeranosti, je za týchto okolností primeraný a zákonu zodpovedajúci postup, ak sa policajt pri vykonávaní predmetného služobného zákroku zároveň na základe § 22 ods. 1 zákona o Policajnom zbore presvedčí, či hľadaná osoba u seba nemá zbraň, rovnako aj osoba, ktorá sa s ňou nachádza vo vozidle. To platí napríklad za situácie, v ktorej je zasahujúcemu policajtovi známe, že osobu spolujazdca s hľadanou osobou spájajú predchádzajúce spoločné kriminálne aktivity. V kontexte uvedenej zásady forma a spôsob presvedčenia sa o držbe zbrane však musí zodpovedať miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu sledovaného služobnou činnosťou v zmysle § 8 ods. 1 zákona o Policajnom zbore. Vzhľadom aj na legálnu definíciu zbrane (§ 122 ods. 3 Trestného zákona) je primerané, aby bola osoba vyzvaná na vyloženie všetkého, čo má pri sebe, vrátane vecí z tašiek, kabelky a pod. Ak je takto získaná, okrem alebo namiesto zbrane, iná vec s možným súvisom so spáchaním trestného činu, treba postupovať v intenciách § 21 ods. 2 zákona o Policajnom zbore a v nadväznosti na to podľa § 92 Trestného poriadku.¹⁵

Pri komparácii zásady primeranosti s českou právnou úpravou si dovoľíme tvrdiť, že práve zákon č. 273/2008 Sb. o Polícii České republiky zdôrazňuje význam zásady primeranosti a to tak, že ju priamo jasne upravuje v § 11. Konkrétne policajt je povinný dbať, aby žiadnej osobe v dôsledku jej postupu nevznikla bezdôvodná ujma, dbať, aby jeho rozhodnutím nezrealizovať zákrok nevznikla osobám, ktorých bezpečnosť je ohrozená, bezdôvodná ujma a postupovať tak, aby zásad do práv a slobôd osôb, voči ktorým sa realizuje služobný zákrok alebo osôb nezúčastnených, neprekročil mieru nevyhnutnú k dosiahnutiu účelu sledovaného zákroku. I keď možno tvrdiť, že uvedené konštatovania sú upravené aj v našom zákone o Policajnom

¹⁴PEŤOVSKÝ, M., ODLEROVÁ, M., ŠKRINÁR, T. Zákon o Policajnom zbore. Aplikačná prax. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, s. 51 a 52

¹⁵Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.6.2012, sp. zn. 2 Tdo 27/2012

zbore, v prípade Českej republiky ide o samotné ustanovenie, ktoré z pohľadu svojho statusu zdôrazňuje vysokú relevanciu dodržiavania tejto zásady.

Zásada officiality (ex offa) znamená povinnosť policajta zakročiť, ak je páchaný trestný čin alebo priestupok alebo je dôvodné podozrenie z ich páchania (§ 9 zákona o Policajnom zbore), a to priamo z ich úradnej moci. Policajtovi vyplýva priamo povinnosť realizovať služobný zákrok v čase služby, ale aj mimo služby za splnenia zákonných podmienok (pozri časť služobný zákrok). Policajt v službe je tak povinný konať vždy, ak je páchaný trestný čin, priestupok alebo je dôvodné podozrenie z ich páchania.

Zásada opportunity spočíva v tom, že je na uvážení policajta, či služobný zákrok v konkrétnom prípade zrealizuje alebo od jeho vykonania upustí. Policajt vyhodnocuje objektívne a subjektívne skutočnosti tak, aby v prípade realizovania služobného zákroku bol dosiahnutý jeho účel. Policajt v každom prípade používa de facto tzv. správnu úvahu, ktorá je často ovplyvnená skúsenosťami policajta. V prípade zásady opportunity si dovoľíme tvrdiť, že nemožno opomenúť na tzv. princíp legitímneho očakávania, ktorý je upravený v iných všeobecne záväzných predpisoch. Avšak policajti v kontexte ustálenej judikatúry sú nútení dbať aj na akceptovanie tohto princípu, tzn. v skutkovo zhodných alebo podobných prípadoch majú aplikovať rovnaký, resp. podobný postup pri vykonávaní služobného zákroku. To však neplatí pri objektívne jasných rozdieloch situácie.

Zásada subsidiarity, resp. podpornosti upravuje povinnosť policajta zakročiť aj vtedy ak orgán, ktorý je na to povinný, tak neurobí. V takýchto prípadoch policajt zakročuje buď na požiadanie iného orgánu alebo z vlastného podnetu, resp. rozhodnutia. Zásada subsidiarity je typická pri tzv. kompetenčných sporoch a vymedzeniach kooperácie činností napr. Policajného zboru a mestskej polície, alebo činnosti Policajného zboru na verejných športových podujatiach. Predmetná zásada vyplýva z § 2 zákona o Policajnom zbore, konkrétne v jednotlivých bodoch, kde je uvedené, že Policajný zbor len spolupôsobí pri vykonávaní konkrétnej úlohy. Napr. spolupôsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku, ak bol porušený, spolupôsobí pri zabezpečovaní ochrany civilného letectva a pod. Podľa § 74 zákona o Policajnom zbore, ak nie je obec schopná zabezpečiť verejný poriadok vlastnými silami, môže

požiadať o pomoc útvar PZ. Na druhej strane ak hrozí bezprostredné nebezpečenstvo porušenia verejného poriadku, Policajný zbor vykoná neodkladné opatrenia na jeho odstránenie a následne o tom vyrozumie príslušný orgán.

Zásady rýchlosti, rozhodnosti a ráznosti možno kategorizovať viac medzi taktické zásady, ako právne. Ich využitie sa viaže k voľbe postupu služobného zákroku v intenciách, aby bol čo najrýchlejšie ukončený, s maximálnym efektívnym výsledkom a aby sa nežiadúci stavu (napr. narušenie verejného poriadku) ďalej neprimerane nerozširovalo. (napr. manifesty, protestné pochody a pod.) Predmetná zásada sa viaže nielen k samotnej realizácii služobného zákroku, ale logicky súvisí aj s príchodom na konkrétne miesto, s promptným vyrozumením policajta o protiprávnom konaní a pod. Veľmi dôležitým prvkom je teda už bezodkladné postúpenie informácie samotnému policajtovi o hroziacom nebezpečenstve. Následne po rýchlom dostavení sa na konkrétne miesto je dôležité, aby rozhodne zvolil správny postup služobného zákroku a rázne konal. Uplatnenie zásady rýchlosti a rozhodnosti aktívne zamedzí pretrvávajúcemu protiprávnemu stavu, alebo úteku či iným ujám a škodám.

Policajt je povinný použiť výzvu, ak to povaha a okolnosti služobného zákroku dovoľujú. Čiže nejedná sa o prípady, ktoré si vyžadujú bezodkladný postup a uskutočnenie výzvy by ich mohlo logicky zmariť, prípadne by vznikla ujma na majetku, na zdraví alebo iná škoda. Taktiež výzvu nie je povinný policajt použiť ak dochádza k bezprostrednému porušovaniu zákonom chráneného záujmu a je viac ako žiaduce, aby okamžite realizoval služobný zákrok. Je dôležité zdôrazniť, že osoba nemá právny nárok na použitie výzvy zo strany príslušníka PZ pred vykonaním služobného zákroku. Policajt, ak to situácia umožňuje, môže použiť opakovanú výzvu, ako aj výzvu s výstrahou.

Zásada bdelosti a ostražitosti je tiež zaraďovaná medzi tzv. taktické zásady, ktoré súvisia s výkonom služobného zákroku tak, aby sa pri nich policajt nevystavil nebezpečenstvu útoku. Policajt je povinný neustále sledovať situáciu, osobu, voči ktorej smeruje služobný zákrok, priestorovo vnímať okolie a to tak, aby predišiel neočakávanému útoku alebo aktívnemu odporu. V praxi sa často stávajú situácie, kedy osoba kladie aktívny odpor, je agresívna a vyhrocuje už aj tak konfliktnú

situáciu. Prekonanie odporu, ktorý smeruje k zmareniu oprávneného služobného zákroku (použitie fyzickej sily na predvedenie vodiča motorového vozidla, odôvodnene podozrivého z požitia alkoholických nápojov, ktorý odmieta dobrovoľne sa nechať predviesť a zákroku príslušníkov PZ sa vzpiera), je právom i povinnosťou príslušníkov PZ (§ 19 zákona o Policajnom zbore).

Zásada **taktnosti, presvedčovania a výchovy** je orientovaná pozitívne, a to tak, že policajt pozitívnym spôsobom pôsobení na zúčastnené osoby pred, počas alebo po ukončení samostatného služobného zákroku. S uvedenou zásadou úzko súvisí aj voľba komunikácie, ktorá musí byť presne vyselektovaná vo vzťahu k osobe, voči ktorej smeruje. Uvedená zásada sa môže premietnuť aj pri použití výzvy, ktorá napríklad má byť stručná, zrozumiteľná, jednoducho formulovaná, nesofistikovaná, určitá a dôrazná. A ak to situácia umožňuje a policajt disponuje kvalitnou osobnou a miestnou znalosťou, je žiaduce, aby súčasťou výzvy bolo oslovenie osoby voči ktorej sa vykoná služobný zákrok (napr. krstným menom). Policajt by nemal moralizovať, vždy sa správať slušne a dbať na dôstojnosť osoby i svoju vlastnú.

Poslednou zásadou je **informovanosť**, ktorá súvisí s dôležitosťou disponovať adekvátnymi informáciami, ktoré má policajt sprístupnené bezodkladne, najideálnejšie pred vykonaním služobného zákroku. Na základe nich sa dokáže rozhodnúť o vykonaní alebo nevykonaní služobného zákroku, ako aj o voľbe taktiky služobného zákroku. Uchovanie, zhromažďovanie, vyhodnocovanie a iné formy spracovania informácií patria medzi najvýznamnejšie činnosti všetkých bezpečnostných služieb. V prípade spravodajských služieb ide o ich hlavnú činnosť. Tieto činnosti môžu byť v právnych demokratických štátoch vykonávané iba v stanovenom právnom rámci. Hlavným dôvodom je naplnenie ústavnej zásady, že verejná moc je vykonávaná iba v medziach stanovených zákonom. Spoločnosť si je vedomá, že demokracia nie je odolná voči možným excesom zo strany verejnej moci a verejných zborov, kde by mohlo mať zneužitie informácií závažné následky.

Záver

Pri realizácii služobného zákroku je množstvo externých faktorov, ktoré ho logicky priamo či nepriamo ovplyvňujú. Niektoré dokáže policajt ovplyvniť

vlastným konaním v kontexte dodržiavania uvedených základných zásad, na niektoré však musí byť pripravený a predvídať ich. Pri realizácii služobného zákroku je nielen nevyhnutné uvedené zásady poznať a dodržiavať, ale taktiež je nenahraditeľná kvalitná znalosť taktiky, osobná a miestna znalosť a dlhodobé profesionálne skúsenosti, ktoré komplexne nám dokážu zabezpečiť optimálne a efektívne zrealizovaný služobný zákrok.

Zoznam použitej literatúry

PEŤOVSKÝ, M. , ODLEROVÁ, M., ŠKRINÁR, T. Zákon o Policajnom zbore. Aplikčná prax. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2017

SEGEČ, M. Princíp zákazu zjavného zneužitia práva podľa nového Správneho súdneho poriadku. In Justičná revue 3/2018

Zákon č. 171/1 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Zákon č. 187/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Rozsudok Najvyššieho súdu SR č. 2 Sžo 20/2008

Rozsudok NS SR č. 2 Sžo 5/2009

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26.6.2012, sp. zn. 2 Tdo 27/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 27. novembra 2014, sp. zn. 5 Tdo 71/2014

PaedDr. Marián Peťovský, PhD.

Katedra policajných vied

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

marian.petovsky@minv.sk